

DOI: <https://doi.org/10.28925/2412-0774.2026.1.6>

УДК 378:328.185(477)

Віталій Кацідим<https://orcid.org/0009-0009-9367-6213>

аспірант Інституту вищої освіти НАПН України,

вул. Бастіонна, 9, 01014, Київ, Україна

katsidymv@gmail.com

РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ЕТАПИ, ІНСТИТУЦІЙНІ ЗМІНИ ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ

У статті здійснено комплексний науковий аналіз процесу реформування вищої юридичної освіти в Україні в контексті європейської інтеграції та сучасних безпекових викликів. Актуальність дослідження зумовлена потребою стратегічної синхронізації національної системи підготовки правників із правовим доробком ЄС та вимогами Болонського процесу. На основі системного, історико-правового та порівняльно-правового аналізу виокремлено чотири ключові етапи розвитку: становлення національної моделі (1991–2004 рр.), євроінтеграційний етап (2005–2013 рр.), нормативно-структурний етап оновлення законодавства (2014–2021 рр.) та сучасний етап, що формується в умовах воєнного часу та цифровізації освітнього простору (з 2022 р.). Особливу увагу приділено переходу від знаннево-орієнтованої парадигми до компетентнісної моделі підготовки бакалаврів з права, де випускник має володіти не лише фундаментальними знаннями національного права, а й практичними навичками аналізу правових явищ та здатністю ефективно функціонувати в глобалізованому правовому середовищі. Проаналізовано інституційні зміни, пов'язані з імплементацією стандартів спеціальності 081 «Право», розвитком систем внутрішнього забезпечення якості та застосуванням ЄКТС для забезпечення порівнянності кваліфікацій. Висвітлено сучасні тенденції реформування вищої юридичної освіти в Україні, серед яких посилення практико-орієнтованого навчання (юридичні клініки, симуляційні моделі), впровадження цифрових технологій в освітній процес та розвиток міждисциплінарних підходів. Доведено, що ефективна реалізація реформ потребує подолання розриву між академічною теорією та практичними запитами правничої професії, а також активного партнерства між університетами, професійними інституціями та міжнародними освітніми організаціями. Резюмовано, що подальша модернізація правничої освіти має базуватися на адаптивності та практичній спрямованості програм, що є ключем до підготовки конкурентоспроможних фахівців для повоєнного відновлення та демократичного розвитку України.

Ключові слова: бакалавр права, Болонський процес, вища юридична освіта, європейська інтеграція, компетентнісний підхід модернізація, результати навчання, цифровізація.

ВСТУП

Сучасний етап розвитку української держави характеризується глибокими трансформаційними процесами у сфері права, державного управління та системи вищої освіти, що зумовлює підвищену увагу до проблем реформування вищої юридичної освіти. Якість підготовки правників безпосередньо впливає на ефективність правозастосовної практики, рівень захисту прав і свобод людини, функціонування інститутів демократичної правової держави та інтеграцію України до європейського правового простору.

Реформування вищої юридичної освіти в Україні здійснюється в умовах одночасного впливу кількох ключових чинників: євроінтеграційних процесів, зміни вимог ринку праці, цифровізації правничої діяльності, а також викликів, пов'язаних із воєнним станом та післявоєнною відбудовою. Це зумовлює необхідність не лише нормативного оновлення системи підготовки юристів, а й глибоких інституційних змін, переосмислення змісту освіти, освітніх стандартів і підходів до формування професійних компетентностей майбутніх правників. У цьому контексті особливого значення набуває модернізація професійної підготовки бакалаврів з права, яка має відповідати європейським освітнім стандартам, вимогам Болонського процесу та сучасним запитам правничої практики.

Огляд наукових джерел з теми дослідження. Сучасна юридична освіта в Україні переживає трансформаційні процеси, зумовлені реформами правової системи, глобальними змінами ринку праці та цифровізацією професійного середовища. Дослідження Ю. Кривецького (2020), О. Білічак (2019) та А. Бойка (2019) висвітлюють передумови та виклики модернізації вищої юридичної освіти, а О. Петришин та інші (2022), П. Горінов, О. Макарова (2025), Н. Янчук (2022) підкреслюють необхідність гармонізації освітніх стандартів із міжнародними вимогами та європейською інтеграцією.

Цифровізація професійного середовища вимагає від юристів нових технологічних компетентностей і здатності застосовувати цифрові інструменти, що підтверджують висновки Європейської комісії (European Commission. Digital Education Action Plan, 2020) та концепція «юристів майбутнього» R. Susskind (2023). Актуальними є також питання забезпечення практичної складової освіти, зокрема через клінічні програми та інноваційні методики навчання (Бааджи, 2024; О. Костюченко, 2021; Bloch, 2021).

Вивчення зарубіжного досвіду підготовки юристів (Кацідим, 2025) дозволяє виокремити ефективні моделі модернізації правничої освіти для впровадження в освітній процес в Україні та підготовки юристів нового покоління, проте, як зауважує Н. Бааджи (2024), інтеграція моделей юридичної освіти з інших країн до національного освітнього середовища залишається фрагментарною.

У науковому дискурсі проблема реформування юридичної освіти розглядається фрагментарно, переважно крізь призму окремих законодавчих новацій або поточних освітніх реформ. Водночас недостатньо систематизованим залишається питання етапності реформування вищої юридичної освіти в Україні, а також аналізу інституційних змін і сучасних тенденцій її розвитку. Це зумовлює актуальність комплексного дослідження цієї проблематики.

Метою статті є аналіз етапів реформування вищої юридичної освіти в Україні крізь призму модернізації професійної підготовки бакалаврів з права в контексті європейської інтеграції, а також визначення ключових інституційних змін і сучасних тенденцій у цій сфері.

Для досягнення поставленої мети в статті передбачається розв'язання таких **завдань**:

- виокремити та охарактеризувати основні етапи реформування вищої юридичної освіти в Україні з урахуванням євроінтеграційних процесів;
- проаналізувати інституційні зміни, що вплинули на модернізацію професійної підготовки бакалаврів з права;
- визначити сучасні тенденції розвитку юридичної освіти, пов'язані з оновленням змісту, стандартів і компетентнісної моделі підготовки;
- окреслити напрями подальшої модернізації професійної підготовки бакалаврів з права в контексті європейських освітніх орієнтирів.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічну основу дослідження становить сукупність загальнонаукових та спеціальнонаукових методів пізнання. Зокрема, застосовано аналіз і синтез – для узагальнення наукових підходів до проблеми реформування юридичної освіти; системний

метод – для дослідження вищої юридичної освіти як цілісного соціально-правового інституту; історико-правовий метод – для аналізу етапів реформування юридичної освіти в різні періоди розвитку української державності.

Використання формально-юридичного методу дало змогу проаналізувати чинні нормативно-правові акти у сфері вищої освіти, а порівняльно-правовий метод – зіставити окремі аспекти українських реформ із європейськими підходами до підготовки правників. Також застосовано логіко-правовий метод для формулювання узагальнених висновків та визначення тенденцій подальшого розвитку вищої юридичної освіти в Україні.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Реформування вищої освіти останніми десятиліттями розглядається в науковій літературі як системний і комплексний процес, спрямований на адаптацію освітніх систем до нових соціально-економічних, технологічних та культурних викликів (Altbach, Reisberg, & Rumbley, 2009). У цьому контексті реформування охоплює не лише зміну нормативно-правового середовища, а й трансформацію змісту освіти, структури освітніх програм, методів викладання та оцінювання результатів навчання. Саме через таке широке розуміння реформування окремі дослідники виділяють поняття модернізації освіти, яке включає компоненти інноваційності, актуалізації професійних компетентностей та спрямованості на результат.

Юридична освіта як галузь вищої освіти, має свої специфічні особливості, пов'язані з професійною природою правничої діяльності. З одного боку, вона є частиною загальної системи освіти, а з іншого – є складником правового простору держави, що формує кваліфікованих правників для функціонування судової, прокурорської, адвокатської та інших юридичних інституцій (Barton, 2017). Тому реформування юридичної освіти включає не лише загальноосвітні виміри, а й професійну підготовку, яка повинна відповідати вимогам правничої практики.

Сучасна юридична освіта, яка базується на компетентнісному підході, фокусується не на переліку навчальних дисциплін, а на результатах навчання, що повинні забезпечувати сформованість певних знань, умінь і навичок у здобувачів. Компетентнісний підхід у юридичній освіті передбачає поєднання теоретичних знань з реальною, активною юридичною діяльністю, перехід до студентоорієнтованих педагогічних моделей для розвитку таких практичних умінь, як критичне мислення, правозастосування, правова комунікація та здатність працювати в інституційних середовищах (Maughan, 2013).

У сучасних умовах модернізація юридичної освіти, зокрема на рівні підготовки бакалаврів з права, має орієнтуватися на синхронізацію національних освітніх стандартів із європейськими з урахуванням вимог ринку праці та очікувань професійної спільноти. Це пов'язано з тим, що юридична професія стає дедалі більш транснаціональною, а правничі функції – складними та міждисциплінарними. Відповідно модернізація означає не лише оновлення змісту освіти, а й її структури, методів навчання та оцінювання, орієнтованих на розвиток ключових професійних та загальних компетентностей.

Таким чином, теоретичне осмислення реформування вищої юридичної освіти вимагає розглядати його як динамічний процес модернізації, що поєднує нормативно-правові зміни, оновлення освітніх програм та посилення зв'язку освіти з практикою. У цьому контексті підготовка бакалаврів з права має стати центральним напрямом трансформації, яка відповідатиме вимогам європейської інтеграції, очікуванням професійного середовища та потребам суспільства, зокрема в період повоєнного відновлення України.

Реформування системи вищої юридичної освіти в Україні відбувалося під впливом як внутрішніх трансформацій, так і зовнішніх міжнародних викликів. Процеси євроінтеграції, насамперед інституційні зміни, пов'язані з імплементацією принципів Болонського процесу, мали визначальний вплив на модернізацію змісту та структури юридичної освіти. Розгляд етапів реформування вищої юридичної освіти дозволяє системно простежити трансформацію

змісту, структури та методів підготовки майбутніх правників. Кожен етап відображає взаємодію внутрішніх потреб розвитку національної системи освіти та зовнішніх євроінтеграційних вимог. Такий історико-структурний підхід дає змогу виділити ключові досягнення та проблемні аспекти на шляху модернізації юридичної освіти, а також окреслити прогрес у формуванні компетентнісної моделі підготовки бакалаврів з права.

Розглядаючи процес реформування вищої юридичної освіти в Україні, на наш погляд, доцільно виділити чотири ключові етапи, кожен із яких відповідає певним історико-політичним та освітнім контекстам:

- початковий етап становлення національної моделі (1991–2004 рр.);
- євроінтеграційний етап із впливом Болонського процесу (2005–2013 рр.);
- нормативно-структурний етап (2014–2021 рр.);
- сучасний етап, що формується під впливом цифровізації освіти, воєнного стану

та процесом вступу України до ЄС (з 2022 р.).

Така періодизація обґрунтована співвіднесенням змін у законодавчому та нормативному середовищі, структурних і методологічних новацій у підготовці бакалаврів з права, а також впливом зовнішніх міжнародних інтеграційних процесів. Виокремлення цих етапів дозволяє системно оцінити прогрес у модернізації освіти та окремо проаналізувати досягнення й обмеження кожного періоду.

Початковий етап: становлення національної моделі (1991–2004 рр.). Після здобуття незалежності Україна поставила перед собою завдання створення власної системи юридичної освіти, здатної забезпечити підготовку фахівців, які б відповідали запитам демократичного правового суспільства. Цей період характеризувався формуванням цілісної національної моделі юридичної освіти, що базувалася на академічних традиціях радянського періоду, але водночас прагнула відмежуватися від нього.

Особливістю цього етапу стало домінування знаннєвої моделі освіти, орієнтованої переважно на засвоєння великого обсягу юридичної інформації та фактографії, тоді як компетентнісний підхід був майже відсутній у практиці підготовки студентів. Такий підхід призводив до того, що випускники отримували широкі теоретичні знання, але мали значні труднощі з формуванням професійних навичок, необхідних для ефективної юридичної діяльності. Загалом, цей етап створив інституційну основу юридичної освіти в Україні, однак не забезпечив достатньої модернізації підготовки бакалаврів, зокрема у напрямі розвитку професійних компетентностей.

Євроінтеграційний етап зі впливом Болонського процесу (2005–2013 рр.). Інтеграція України до Європейського освітнього простору через приєднання до Болонського процесу стала ключовою віхою для трансформації юридичної освіти. У цей період відбувся перехід від традиційної однорівневої системи до ступеневої, що передбачала чітке розмежування бакалаврського та магістерського рівнів.

Важливою новацією стало визнання бакалаврського рівня як самостійного етапу підготовки. Проте на практиці інтеграція компетентнісного підходу відбувалася формально, без суттєвого впливу на зміст та методи навчання. Освітні стандарти того часу містили положення про необхідність орієнтації на результати навчання, однак їх реалізація залишалася фрагментарною через недостатню підготовленість викладачів і відсутність методологічних підходів. Л. Шевченко (2011) виокремлює «больові точки» тогочасної юридичної освіти: її масовізацію поряд зі зменшенням економічної та соціальної доступності і якості підготовки фахівців та її невідповідність потребам ринку праці. Загалом, на цьому етапі євроінтеграційні механізми були формально впроваджені до системи юридичної освіти України, але не повністю інтегровані у зміст підготовки бакалаврів з права.

Нормативно-структурний етап (2014–2021 рр.). У цей період відбулося значне оновлення законодавчої бази у сфері вищої освіти. Прийняття нового Закону України «Про вищу освіту» (2014) закріпило важливі принципи автономії закладів вищої освіти, запровадження компетентнісних стандартів та прозорий механізм забезпечення якості.

Ця нормативно-структурна перебудова була спрямована на створення умов для стандартизації юридичної освіти відповідно до європейських стандартів, посилення уваги до якості навчання та чіткої орієнтації на результати. Водночас, незважаючи на наявність відповідних норм, їх імплементація в освітній процес проходила неоднорідно, що зумовило потребу подальшого удосконалення методик та процедур оцінювання. Таким чином, під час цього етапу створено правові передумови для модернізації професійної підготовки бакалаврів з права, проте реалізація стандартів вимагала додаткового розвитку системи забезпечення якості.

Попередні етапи реформування вищої юридичної освіти в Україні сформували правові та інституційні передумови для переходу до компетентнісно-практикоорієнтованої моделі підготовки бакалаврів з права. Законодавче оновлення, впровадження стандартів із орієнтацією на результати навчання, модернізація освітніх програм та інтеграція європейських підходів забезпечили методологічну та структурну базу для подальших змін. Водночас реалізація цих новацій залишалася фрагментарною, а ефективність практичної підготовки – нерівномірною. Як акцентує Ю. Кривицький (2020), накопичились проблеми вищої юридичної освіти, які полягають у невідповідності змісту юридичної освіти і якості підготовки у правничих школах сучасним вимогам ринку праці та викликам, що стоять перед сучасним демократичним суспільством, глобальним тенденціям розвитку та завданням професійної діяльності правників у різних сферах. Окрему проблему становить кількість правничих шкіл і здобувачів вищої юридичної освіти, які є невиправдано великими та в декілька разів перевищують потреби держави та суспільства. У той же час якість вищої юридичної освіти залишається низькою, а рівень знань і вмінь випускників правничих шкіл не задовольняє юридичний професійний ринок (Кривицький, 2020).

У 2019 р. спільно Міністерством освіти і науки України та Міністерством юстиції підготовлений проєкт Концепції розвитку юридичної освіти, спрямованої на підвищення якості юридичної освіти, стимулювання зростання конкуренції між правничими освітніми закладами і зменшення їхньої кількості, посилення вимог до ліцензування освітньої діяльності, встановлення контролю за якістю пропонованих освітніх послуг, розгортання системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників юридичних закладів вищої освіти, державної атестації випускників (Білічак, 2019).

Нові виклики, що виникли у 2022 р., зокрема пов'язані з широкомасштабною війною та цифровізацією освітнього процесу, поставили перед системою юридичної освіти необхідність швидко адаптуватися та трансформувати здобутки попередніх реформ у практично орієнтовану модель. Сучасний етап реформування ґрунтується на розумінні того, що ефективність правової системи залежить не лише від якості законодавства, а й від здатності правничої спільноти утверджувати верховенство права та захищати права людини. Ключовим інструментом контролю якості підготовки фахівців став Єдиний державний кваліфікаційний іспит (ЄДКІ), який слугує формою зовнішнього оцінювання досягнутих результатів навчання та є підставою для присвоєння професійної кваліфікації «Правник». Це дозволяє частково вирішити проблему відсутності ефективної системи зовнішнього контролю, що була однією з головних перешкод для підвищення якості освіти в попередні роки.

Аналіз сучасного стану підготовки правників висвітлює низку системних проблем, ключовою серед яких є значний розрив між теоретичним навчанням та потребами юридичної практики. Роботодавці нерідко оцінюють рівень практичних навичок випускників як незадовільний, наголошуючи на важливості вміння складати процесуальні документи, володіти аналітичним мисленням та дотримуватися професійної етики. Одним із кроків до подолання цього бар'єру є посилення практичного компоненту в освітніх програмах та залучення практикуючих юристів до викладацького процесу. Крім того, актуальним залишається питання оптимізації мережі правничих шкіл, оскільки надмірна кількість закладів, що здійснюють підготовку юристів (зокрема непрофільних та тих, що готують

фахівців за заочною формою), не завжди забезпечує належну якість освітніх послуг (Концепція розвитку юридичної освіти, 2021).

Сучасний етап: виклики цифровізації освіти, воєнного стану та процесу вступу України до ЄС (з 2022 р.). Студенти та викладачі ще під час пандемії COVID-19 були змушені адаптуватися до дистанційних та змішаних форматів навчання. З початком широкомасштабної війни в Україні це стало не лише вимогою безпеки, а й каталізатором інноваційних підходів. Значну увагу приділено посиленню практичної підготовки, впровадженню симуляційних технологій, юридичних клінік, а також міжнародній співпраці з європейськими навчальними установами з метою синхронізації змісту освіти з європейськими освітніми орієнтирами.

Таким чином на сучасному етапі розвитку правничої освіти в Україні модернізація підготовки бакалаврів з права набуває прикладного й адаптивного характеру, що відображає сучасні виклики та вимоги європейського простору освіти.

Сучасна реформа вищої юридичної освіти в Україні спрямована не лише на формальне оновлення структури освітніх програм, а й на модернізацію юридичної освіти на основі компетентнісного підходу, посилення практичного складника в підготовці, але не на відмові від фундаментальності вищої юридичної освіти (Тернавська, 2022). Ці зміни відображають розвиток державної політики вищої освіти та прагнення гармонізувати національну систему із положеннями Болонського процесу (Концепція розвитку юридичної освіти в Україні, 2019). У результаті відбувається поступова трансформація стандартів, оновлення змісту навчальних програм, посилення практикоорієнтованого навчання та впровадження європейських освітніх підходів.

Традиційно роль державних стандартів вищої освіти полягала у визначенні переліку дисциплін і обсягу знань. У сучасних стандартах акцент зміщується на опис очікуваних результатів навчання (learning outcomes) і ключових компетентностей (Стандарт вищої освіти, 2022). Такий перехід відповідає міжнародним вимогам, але в Україні його реалізація часто залишається декларативною через нестачу методичних інструментів і практичних механізмів оцінювання цих результатів, що суттєво обмежує вплив змін на практичну підготовку студентів (Тернавська, 2022; Шемелинець, 2022).

Це спричиняє потребу в оновленні освітніх програм, що передбачає не лише скоригований перелік дисциплін, а й переосмислення їх змісту та методів викладання. Такі зміни мають на меті інтегрувати міждисциплінарні підходи, юридичні клініки та практикуми до стандартних навчальних планів. Проте на практиці оновлення часто зводиться до косметичних змін назв чи компетентностей без реальної адаптації форм контролю знань, що призводить до збереження традиційних навчальних моделей.

У контексті модернізації особливу увагу привертає зростання значення практикоорієнтованого навчання. Юридичні клініки, стажування та симуляційні модулі дозволяють студентам поєднувати теорію з практикою, розвивати комунікаційні навички та правозастосовну спроможність закладах вищої освіти неоднорідний: залежно від ресурсів, партнерських зв'язків та підготовки викладачів, що створює нерівність у доступі до якісної практичної підготовки.

Таким чином, сучасна модернізація юридичної освіти в Україні спрямована на трансформацію освітньої моделі від традиційної знанневої до компетентнісно-практичної. Незважаючи на позитивні зрушення, реальна імплементація новацій у повсякденну освітню практику потребує зусиль щодо методичного забезпечення, професійного розвитку викладачів та розбудови партнерських зв'язків із правовими інституціями, що є умовою підвищення якості підготовки бакалаврів з права (Концепція розвитку юридичної освіти в Україні, 2016; Тернавська, 2022).

Як слушно зазначають О. Письменна, К. Ільченко (2024) перспективними напрямками в модернізації юридичної освіти є: 1) впровадження орієнтованого на практику навчання – збільшення практичних занять, стажувань та програм подвійних дипломів; 2) співпраця з професійними спілками та організаціями для надання здобувачам вищої освіти можливості практичного застосування їхніх знань; 3) створення юридичних клінік, де здобувачі освіти

можуть надавати безоплатну правову допомогу; 4) оновлення навчальних програм з урахуванням потреб ринку праці та включення актуальних курсів та курсів з розвитку soft-skills; 5) використання інноваційних методик навчання, як-от case-study та онлайн-курси; 6) залучення практиків до викладання і розроблення освітніх програм; 7) збільшення інвестицій в юридичну освіту для модернізації матеріально-технічної бази та впровадження нових методів навчання; 8) розвиток міжнародної співпраці й обміну досвідом з іншими університетами; 9) впровадження системи оцінювання якості та підвищення кваліфікації викладачів; 10) виховання етичних принципів і відповідальності у здобувачів вищої освіти.

На часі також посилення вступних вимог у правничі школи, оптимізація мережі закладів вищої освіти, розвиток індивідуальних освітніх траєкторій здобувачів вищої юридичної освіти (Шемелинець, 2024).

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дає змогу стверджувати, що реформування вищої юридичної освіти в Україні є складним, системним та багатовекторним процесом, стратегічно спрямованим на гармонізацію національних стандартів із вимогами Європейського простору вищої освіти. Аналіз етапності трансформаційних процесів дозволяє виокремити логічну послідовність розвитку системи: від початкового етапу становлення національної моделі та поступового відмежування від радянських академічних традицій (1991–2004 рр.) до активної імплементації принципів Болонського процесу (2005–2013 рр.). Подальший нормативно-структурний етап (2014–2021 рр.) заклав законодавчий фундамент університетської автономії та компетентнісних стандартів, що на сучасному етапі (з 2022 р.) трансформувалося у гнучку модель адаптації до викликів воєнного стану та прискореної цифровізації освітнього середовища.

Центральним вектором модернізації професійної підготовки бакалаврів з права визначено фундаментальну зміну освітньої парадигми – перехід від традиційної знанневої моделі до компетентнісно орієнтованого навчання. Така зміна передбачає фокусування на результатах навчання (learning outcomes), де пріоритетом стає не лише засвоєння обсягу національного законодавства, а й формування здатності до критичного аналізу суспільних трансформацій, вирішення складних етичних дилем та ефективного застосування інструментарію європейського права. Інституційне забезпечення цих змін реалізується через імплементацію стандартів вищої освіти за спеціальністю 081 «Право», розвиток внутрішніх систем забезпечення якості та використання потенціалу Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (ЄКТС) для забезпечення порівнянності кваліфікацій.

Водночас дослідження засвідчує, що сучасний стан модернізації характеризується посиленням практико-орієнтованих компонентів, зокрема через розбудову мережі юридичних клінік, впровадження симуляційних технологій та міждисциплінарних підходів. Проте, незважаючи на значні нормативні досягнення, залишається актуальною проблема певної декларативності окремих новацій, що зумовлено дефіцитом методичних інструментів для об'єктивного оцінювання компетентностей та іноді формальним підходом до оновлення освітніх програм. Успішне завершення реформи є критично важливим для формування нової генерації правників, здатних забезпечити функціонування демократичної правової держави та інтеграцію України до європейського співтовариства. Попри воєнні виклики, пріоритетом залишається перехід від етатистської моделі, де правник служить державі, до людиноцентричної, де головною місією є захист прав і свобод людини.

Перспективами подальших досліджень вбачаємо у вивченні можливостей поєднання європейських освітніх стандартів з національними потребами правової системи України. Окрему наукову увагу варто приділити аналізу досвіду адаптації правничих шкіл до вимог цифрової економіки та стандартів Ради Європи в умовах глобальних безпекових викликів.

Список використаної літератури

1. Бааджи Н. А. Модернізація юридичної освіти в Україні: виклики, перспективи та роль у захисті прав людини. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2024. № 72. С. 148–151. DOI: <https://doi.org/10.32782/2307-1745.2024.72.29>
2. Білічак О. А. Реформа вищої юридичної освіти в Україні: проблеми та виклики. *Освітня аналітика України*. 2019. № 3. С. 57–67. DOI: <https://doi.org/10.32987/2617-8532-2019-3-57-68>
3. Бойко А. М. Окремі питання реформування вітчизняної правничої освіти. *Реформування юридичної освіти: виклики часу* / О. В. Кохановська, О. О. Кот (Ред.). Київ: ПрАТ «Юридична практика», 2019. С. 85–95. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/0fbf344f-9f09-42bf-86a3-c560c8a4268c> (дата звернення: 5.02.2026).
4. Горінов П. В., Макарова О. В. Теоретико-правові засади реформування вищої юридичної освіти в Україні в контексті європейської інтеграції. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 1. С. 22–26. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-1/2>
5. Закон України «Про вищу освіту». 2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 8.02.2026).
6. Кацідим В. Юридична освіта в європейських університетах: компаративний аналіз бакалаврських освітніх програм. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2025. № 3 (84). С. 188–199. DOI: <https://doi.org/10.28925/2412-0774.2025.3.15>
7. Концепція юридичної освіти (Проект розроблений та обговорений на робочих зустрічах народних депутатів України спільно з експертами у галузі права та вищої освіти). *Комітет з питань освіти науки та інновацій Верховної Ради України*. 2021. URL: https://kno.rada.gov.ua/news/main_news/75652.html (дата звернення: 8.02.2026).
8. Концепція розвитку юридичної освіти в Україні. *Міністерство освіти і науки України*. 2019. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/vishcha-osvita-ta-osvita-doroslikh/kontseptsiya-rozvitku-yuridichnoi-osviti> (дата звернення: 5.02.2026).
9. Кривицький Ю. В. Реформа вищої юридичної освіти в Україні: передумови, причини та виклики. *Юридична освіта: осмислення, виклики та перспективи: збірник матеріалів круглого столу*. Київ: НАВС, 2020. С. 51–56. URL: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a3ecab35-bba9-4548-825c-24a5b50c15ff/content> (дата звернення: 5.02.2026).
10. Костюченко О. Є. Практико-орієнтоване навчання як інструмент розвитку юридичної освіти в Україні. *Нове українське право*. 2021. № 4. С. 138–143. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2021.4.21>
11. Петришин О., Кагановська Т., Передерій О. Трансформація в Україні правової культури суспільства під впливом процесів європейської інтеграції. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2022. № 3. С. 89–107. DOI: [https://doi.org/10.31359/jnalsu.29\(3\).2022.89-107](https://doi.org/10.31359/jnalsu.29(3).2022.89-107)
12. Письменна О. П., Ільченко К. Р. Адаптація юридичної освіти до вимог сучасного світу: проблеми, перспективи та забезпечення якості. *Нове українське право*. 2024. № 2. С. 109–113. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2024.2.14>
13. Стандарт вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 081 «Право» (наказ МОН № 644 від 20.07.2022 зі змінами від 20.03.2023 № 308). 2023. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2022/07/21/081-pravo-bakalavr-zi-zminamy-644-20.03.2023.pdf> (дата звернення: 5.02.2026).
14. Тернавська В. Сучасні тенденції реформування вищої юридичної освіти в Україні (конституційно-правовий аспект). *Нове українське право*. 2022. № 2. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.2.20>
15. Шевченко Л. С. Модернізація вищої юридичної освіти в Україні: сутність, моделі, умови здійснення. *Теорія і практика правознавства*. 2011. № 1 (1). DOI: <https://doi.org/10.21564/2225-6555.2011.1.62151>
16. Шемелинець І. Нові освітні стандарти з права: що зміниться в підготовці юристів? *Dejure*. 2022. URL: <https://dejure.foundation/pclbjdzcb1-nov-osvtn-standarti-z-prava-scho-zmnitsy> (дата звернення: 2.02.2026).
17. Шемелинець І. Освіта на часі: як Україна змінювала підготовку юристів у 2023 і 2024 роках. *Dejure*. 2024. URL: <https://dejure.foundation/xr2oj7ozu1-osvta-na-chas-yak-ukrana-zmnyuvala-pdgot/> (дата звернення: 2.02.2026).

18. Янчук Н. Д. Реформування юридичної освіти в Україні: осмислення та перспективи. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 1–2. С. 313–316. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.1-2.54>
19. Altbach P. G., Reisberg L., Rumbley L. E. Trends in global higher education: Tracking an academic revolution. Paris: UNESCO, 2009. 278 p. URL: http://web.uaemex.mx/prdi2013-2017/descargas/unesdoc_unesco_org.pdf (дата звернення: 5.02.2026).
20. Barton A. Legal education in the global context. Opportunities and Challenges. London: Routledge, 2017. 342 p.
21. Bloch F. S. The global clinical movement: Educating lawyers for social justice. *Jindal Global Law Review*, 2021. № 11. P. 409–439. DOI: <https://doi.org/10.1007/s41020-020-00128-z>
22. European Commission. Digital Education Action Plan (2021–2027). Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2020. URL: <https://education.ec.europa.eu/focus-topics/digital-education/actions> (дата звернення: 5.02.2026).
23. Maughan E. C. Transforming legal education: Learning and teaching the law in the early twenty-first century. London: Routledge, 2013. 360 p. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315235752>
24. Susskind R. Tomorrow's lawyers: An introduction to your future. Oxford: Oxford University Press, 2023. 320 p. DOI: <https://doi.org/10.1093/9780192864727.001.0001>

References

- Baadzhy, N. (2024). Modernizaciya yuridichnoyi osviti v Ukrayini: vikliki, perspektivi ta rol u zahisti prav lyudini [Modernization of legal education in Ukraine: challenges, prospects and pole in human rights protection]. *Scientific Bulletin of the International Humanities University. Series: Jurisprudence*, 72, 148–151. <https://doi.org/10.32782/2307-1745.2024.72.29>
- Bilichak, E. (2019). Reforma vishoyi yuridichnoyi osviti v Ukrayini: problemi ta vikliki [The legal education reform in Ukraine: problems and challenges]. *Educational Analytics of Ukraine*, 3, 57–67. <https://doi.org/10.32987/2617-8532-2019-3-57-68>
- Boyko, A. M. (2019). Okremi pitannya reformuvannya vitchiznyanoi pravnichoyi osviti [Some issues of reforming domestic legal education]. In O. V. Kohanovska, O. O. Kot (Ed.), *Reforming legal education: challenges of the time* (pp. 85–95). Yuridichna praktika. <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/0fbf344f-9f09-42bf-86a3-c560c8a4268c>
- Horinov, P. V., Makarova, O. V. (2025). Teoretiko-pravovi zasadi reformuvannya vishoyi yuridichnoyi osviti v Ukrayini v konteksti yevropejskoyi integraciyi [Theoretical and legal basis of the reform higher legal education in Ukraine in the context of european integration]. *Juridical scientific and electronic journal*, 1, 22–26. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-1/2>
- Zakon Ukrayini «Pro vishu osvitu» [Law of Ukraine “On Higher Education”]. (2014). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
- Katsidym, V. (2025). Yuridichna osvita v yevropejskikh universitetah: komparativnij analiz bakalavrskih osvitnih program [Legal education in european universities: comparative analysis of bachelor's educational programs]. *Continuing Professional Education: Theory and Practice*, 3 (84), 188–199. <https://doi.org/10.28925/2412-0774.2025.3.15>
- Kontsepsiya yurydychnoi osvity (Proiekt rozroblenyi ta obhovorenyi na robochykh zustrichakh narodnykh deputativ Ukrainy spilno z ekspertamy u haluzi prava ta vishchoi osvity) [Concept of Legal Education (The draft was developed and discussed at working meetings of the People's Deputies of Ukraine together with experts in the field of law and higher education)] (2021). Komitet z pytan osvity nauky ta innovatsii Verkhovnoi Rady Ukrainy. https://kno.rada.gov.ua/news/main_news/75652.html
- Koncepciya rozvitku yuridichnoyi osviti. Proyekt [Concept of development of legal education. Project] (2019). Ministry of Education and Science of Ukraine. <https://mon.gov.ua/osvita-2/vishcha-osvita-ta-osvita-doroslikh/kontsepsiya-rozvitku-yuridichnoyi-osviti>
- Kryvytskyi, Yu. V. (2020). Reforma vishoyi yuridichnoyi osviti v Ukrayini: peredumovi, prichini ta vikliki [Reform of higher legal education in Ukraine: prerequisites, reasons and challenges]. In *Legal education: understanding, challenges and prospects: collection of materials of the round table* (pp. 51–56). National Academy of Internal Affairs. <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a3ecab35-bba9-4548-825c-24a5b50c15ff/content>

- Kostyuchenko, O. (2021). Praktiko-orijentovane navchannya yak instrument rozvitku yuridichnoyi osviti v Ukraini [The practice-oriented learning as a tool of the development of legal education in Ukraine]. *New Ukrainian Law*, 4, 138–143. <https://doi.org/10.51989/NUL.2021.4.21>
- Petryshyn, A. V., Kaganovska, T. Ye., Perederii, O. S. (2022). Transformaciya v Ukraini pravovoyi kulturi suspilstva pid vplivom procesiv yevropejskoyi integraciyi [Transformation of the legal culture of society in Ukraine under the influence of the processes of european integration]. *Bulletin of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 3, 89–107. [https://doi.org/10.31359/jnalsu.29\(3\).2022.89-107](https://doi.org/10.31359/jnalsu.29(3).2022.89-107)
- Pysmenna, O., Ilchenko, K. (2024). Adaptaciya yuridichnoyi osviti do vimog suchasnogo svitu: problemi, perspektivi ta zabezpechennya yakosti [Adaptation of legal education to the requirements of the modern world: problems, prospects and quality assurance] *New Ukrainian Law*, 2, 109–113. <https://doi.org/10.51989/NUL.2024.2.14>
- Standart vishoyi osviti pershogo (bakalavrskogo) rivnya za specialnistyu 081 «Pravo» (nakaz MON № 644 vid 20.07.2022 zi zminami vid 20.03.2023 № 308) [Standard of higher education of the first (bachelor's) level in the specialty 081 "Law" (Order of the Ministry of Education and Science No. 644 dated 07/20/2022 as amended by No. 308 dated 03/20/2023)] (2023). <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2022/07/21/081-pravo-bakalavr-zi-zminamy-644-20.03.2023.pdf>
- Ternavska, V. (2022). Suchasni tendenciyi reformuvannya vishoyi yuridichnoyi osviti v Ukraini (konstitucijno-pravovij aspekt) [Contemporary Tendencies of the Reforming The Higher Legal Education in Ukraine (Constitutional And Legal Aspect)]. *New Ukrainian Law*, 2. <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.2.20>
- Shevchenko, L. S. (2011). Modernizaciya vishoyi yuridichnoyi osviti v Ukraini: sutnist, modeli, umovi zdiysnennya [The modernization of the higher legal education in Ukraine: the essence, models, conditions of realization]. *Theory and Practice of Jurisprudence*, 1 (1). <https://doi.org/10.21564/2225-6555.2011.1.62151>
- Shemelynets, I. (2022). Novi osvitni standarti z prava: sho zminitsya v pidgotovci yuristiv? [New legal education standards: what will change in the training of lawyers?] *Dejure*. <https://dejure.foundation/pclbjdzcb1-nov-osvtn-standarti-z-prava-scho-zmnitsy>
- Shemelynets, I. (2024). Osvita na chasi: yak Ukrainina zminyuvala pidgotovku yuristiv u 2023 i 2024 rokah [Education on time: how Ukraine changed the training of lawyers in 2023 and 2024]. *Dejure*. <https://dejure.foundation/xr2oj7ozu1-osvta-na-chas-yak-ukrana-zmnyuvala-pdgot/>
- Yanchuk, N. (2022). Reformuvannya yuridichnoyi osviti v ukraini: osmislennya ta perspektivi [Reform of legal education in Ukraine: considerations and perspectives]. *The South Ukrainian Law Journal*, 1–2, 313–316. <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.1-2.54>
- Altbach, P. G., Reisberg, L., & Rumbley, L. E. (2009). *Trends in global higher education: Tracking an academic revolution*. UNESCO. http://web.uaemex.mx/prdi2013-2017/descargas/unesdoc_unesco_org.pdf
- Barton, A. (2017). *Legal education in the global context. Opportunities and Challenges*. Routledge.
- Bloch, F. S. (2021). The global clinical movement: Educating lawyers for social justice. *Jindal Global Law Review*, 11, 409–439. <https://doi.org/10.1007/s41020-020-00128-z>
- European Commission (2020). *Digital Education Action Plan (2021–2027)*. Publications Office of the European Union. <https://education.ec.europa.eu/focus-topics/digital-education/actions>
- Maughan, E. C. (2013). *Transforming legal education: Learning and teaching the law in the early twenty-first century*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315235752>
- Susskind, R. (2023). *Tomorrow's lawyers: An introduction to your future*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/9780192864727.001.0001>

Стаття надійшла до редакції 10.02.2026
Прийнято до друку 26.03.2026
Опубліковано 30.03.2026

REFORM OF HIGHER LEGAL EDUCATION IN UKRAINE: STAGES, INSTITUTIONAL CHANGES, AND CONTEMPORARY TRENDS

Vitalii Katsidym

<https://orcid.org/0009-0009-9367-6213>

PhD Student,

Institute of Higher Education of NAES of Ukraine,

9 Bastionna Str., 01014, Kyiv, Ukraine

katsidymv@gmail.com

The article provides a comprehensive scholarly analysis of the reform of higher legal education in Ukraine in the context of European integration and contemporary security challenges. The relevance of the study is determined by the need for strategic synchronization of the national system of legal education with the EU legal acquis and the requirements of the Bologna Process. Based on systemic, historical-legal, and comparative-legal analysis, four key stages of development are identified: the formation of a national model (1991–2004), the European integration stage (2005–2013), the normative and structural stage of legislative renewal (2014–2021), and the contemporary stage emerging under the conditions of wartime and the digitalization of the educational space (since 2022). Particular attention is paid to the transition from a knowledge-oriented paradigm to a competency-based model of training Bachelor of Law students, in which graduates are expected to possess not only fundamental knowledge of national law but also practical skills for analyzing legal phenomena and the ability to function effectively within a globalized legal environment. Institutional changes associated with the implementation of the standards of specialty 081 “Law,” the development of internal quality assurance systems, and the application of the European Credit Transfer and Accumulation System (ECTS) to ensure the comparability of qualifications are analyzed. The article highlights contemporary trends in the reform of higher legal education in Ukraine, including the strengthening of practice-oriented learning (legal clinics and simulation-based models), the introduction of digital technologies into the educational process, and the development of interdisciplinary approaches. It is demonstrated that the effective implementation of reforms requires bridging the gap between academic theory and the practical demands of the legal profession, as well as active partnerships between universities, professional institutions, and international educational organizations. The study concludes that further modernization of legal education should be based on the adaptability and practical orientation of educational programs, which is essential for preparing competitive professionals capable of contributing to Ukraine’s post-war recovery and democratic development.

Keywords: Bachelor of Law, Bologna Process, competency-based approach, digitalization, European integration, higher legal education, learning outcomes, modernization.